

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תש"ל

חלק א – יו"ל לש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תשע"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

לעילוי נשמת

הנגיד רודף צדקה וחסד

הרה"ח ר' ישכר דוב בהרה"ח ר' יונה ז"ל

נפטר ז"ך אייר, ה'תשע"א

זוגתו מרת מרים ב"ר אלתר מרדכי ע"ה

נפטרה ראש חודש שבט, ה'תשע"א

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות בנו וכלתו

הרה"ת ר' משה אהרן צבי וזוגתו מרת העניא רבקה רות שיחיו

ולזכות בניהם ובתם

שלום אליעזר, מנחם מענדל, יונה מרדכי וחנה פערל שיחיו

ווייס

שלוחי כ"ק אדמו"ר בשערמאן אוקס, קאליפורניא

הוספה

א

בי"ה, ג' סיון תשי"ב
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה"ר ... שי

שלום וברכה!

קבלתי פ"ש ממנו ע"י הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר
... , ונצטערתי לשמוע שפרנסתו לא הוקבעה עדיין, ועוד יותר שמשים זאת ללבו
ומרגיש לא טוב מזה,

ובימים אלו הכנה למתן תורה, שהתורה הבטיחה לנו אם בחוקותי תלכו
— ופירש רש"י שתהיו עמלים בתורה — ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ
יבולה ועץ השדה יתן פריו, פירוש שיהי' פרנסה בהרחבה, יעזרהו ג"כ השי"ת
שהוא יתחזק בשיעוריו בלימוד התורה ולהתנהג ג"כ בקיום המצות בהידור,
והשי"ת יתן לו פרנסה בהרחבה ובמנוחת הנפש ומנוחת הגוף,
בברכה לחג שבועות שמח.

ב

[כ"ה מ"ח תשל"ד]

... כיון שכל תופעה ודבר שבעולמנו מעורב טוב (ותוצאותיו — שמחה
ותקוה) והפכו (ותוצאותיו — עצב ויאוש) — הרי ביכולת האדם (ובמילא —
תפקידו וזכות הוא לו) להתבונן בהטוב דוקא ולהדגישו ולפרסמו **וכו'** — וע"י
כ"ז הוא גם מחזק כללות הטוב שבעולם.
ופשיטא שכצ"ל גם יחס האדם המתבונן כשמתבונן בעצמו ועושה
חשבונו.

א

אם בחוקותי תלכו .. ועץ השדה יתן פריו: ר"פ בחוקותי.

ב

מהעתקה. נדפסה בתשורה (גרונר, תשע"א).

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק
ראשון מהתועדות ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה (חלק
שני י"ל אי"ה לש"פ במדבר).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

כ"א אייר, ה'תשנ"ו (ופרצת),

שנת הקהל

מאה וחמישים שנה להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2016 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

גופא שצריכים להתעסק עם הגוף ונה"ב נחשב כבר לעבודה קשה, ובמילא ישנו כבר ענין העמלן].

יא. עפ"ז יש לבאר מ"ש לכל לראש "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה":

סדר העבודה הוא אמנם באופן שאי אפשר להתחיל מיד בענין ד"עמלים בתורה" (כנ"ל ס"ה),

אבל אעפ"כ אומרת התורה בתור הקדמה לכל הענינים: "בחוקותי תלכו", והיינו, שצריך לידע שיהודי הוא מציאות אחת עם התורה, באופן של אותיות החקיקה — "בחוקותי",

ולכן: (א) המשכת כל הברכות תלוי בקיום התומ"צ — "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", (ב) העבודה צריכה להיות באופן של עמל — "שתהיו עמלים בתורה", וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", הרי מובן שעי"ז ניתוסף חיות מחודשת בקיום המצוות.

יב. ועפ"ז יש לבאר גם הפירוש במ"ש "אם בחוקותי תלכו", "אין אם אלא לשון תחנונים"⁸⁸:

לכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר על קיום התומ"צ "אם גוי", לשון תחנונים, שהקב"ה מתחנן אצל בני"י שיקיימו התומ"צ — הרי זה ציווי שמוכרחים לקיימו, ולא בקשה!?

אך הענין הוא — ש"אם" לשון תחנונים הוא בנוגע לענין ה"עמל" ("שתהיו עמלים בתורה" וכן בנוגע לקיום המצוות) יותר ממה שמחוייבים מצד הציווי, שעל זה לא שייך ענין של ציווי, כי אם בקשה ותחנונים כו'.

וע"י קיום בקשה זו זוכים לכל הברכות האמורות בפרשה: "ונתתי גשמיתכם בעתם וגו'", עד "ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ונתתי שלום בארץ גוי'.

* * *

בס"ד. שיחת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

א. אע"פ שביום הש"ק זה ישנם כמה ענינים — הרי זה לכל לראש שבת פרשת בחוקותי, וכיון שזהו שמו של יום הש"ק זה, וידוע ששמו של כל דבר מורה על חיותו (כמבואר בשער היחוד והאמונה¹), הרי מובן, שענינו של יום הש"ק זה הוא: "בחוקותי".

ובהקדמה — ששם זה הוא מצד ענין התורה שביום הש"ק זה: שם — יכול להיות גם מצד ענין שבעולם, או מצד ענין שבעבודת האדם, או מצד מנהג ישראל ש"תורה הוא"²; אבל שמות הפרשיות — שהובאו בסידור הרס"ג וכו' — הם מצד התורה עצמה, היינו, שהתורה עצמה קובעת שמות אלו, ובתורה גופא (שנחלקת לתושב"כ ותושבע"פ) — תורה שבכתב (שהיא המקור שעלי" מיוסדת תושבע"פ, כרגיל בדרך הלימוד דתושבע"פ: "מנא הני מילי — דאמר קרא"), ובתושב"כ גופא — לא רק נ"ך, אלא חומש.

והיינו, שאין זה כמו השם "שבת שובה", שהוא מצד ב' טעמים³: (א) להיותו בזמן שבו צריך לעסוק בעבודה ד"שובה ישראל עד ה' אלקיך", (ב) בגלל שבו קורין בהפטרה "שובה ישראל עד ה' אלקיך" — שזהו פסוק בנביאים⁴; ואילו השם "בחוקותי" הוא בחומש עצמו — בהתחלת הפרשה בתורה שקורין ביום הש"ק זה.

[ולהעיר, שאע"פ ש"כל" התורה ענין אחד"⁵ (ונפק"מ להלכה בפועל בנוגע לתלמיד ששואל מרבו כו'), וכידוע מאמר הרגצ'ובי שכל התורה, מאות ב' ד"בראשית" עד אות ל' ד"כל ישראל" שבסוף פרשת ברכה, הו"ע אחד ארוך — הרי התורה נחלקת לנ"ג פרשיות, ג"ן סדרים דאורייתא (כדאיתא בזהר⁶), ובכל שבת קורין פרשה אחת בתורה, וביום הש"ק זה — פרשת בחוקותי, ע"ש התחלתה].

(1) פ"א.

(2) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד.

(4) הושע יד, ב. (5) תוספתא סנהדרין ספ"ז. (6) ולהעיר גם מדברי הרגצ'ובי בזה (ראה צפע"נ מהדו"ת פא, א).

(7) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' תג. וש"נ.

(153) שו"ע אדה"ז אר"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(3) ראה גם תו"מ חנ"ח ע' 65. וש"נ. (8) ח"א קד, ב. תקו"ז תי"ג (כט, ריש ע"ב).

אך אין הכוונה שכל הפרשה נקראת כן רק בגלל שזוהי התחלת הפרשה, אלא התוכן של כל הפרשה מתבטא בשמה של הפרשה. וכמשנ"ת פעם⁹ הראי' לזה מהפרשיות נח ותולדות, ששתיהן מתחילות בתיבות "אלה תולדות", ואעפ"כ נקראת הראשונה "נח" והשני "תולדות" — דלכאורה: הן אמת שאי אפשר לקרות שתיהן באותו שם, אלא צריך לקרוא כל פרשה בשם בפ"ע, אבל אעפ"כ, אם השם הוא רק מצד התחלת הפרשה, מסתבר בשכל לקרוא לפרשה הראשונה בשם הקרוב יותר להתחלת הפרשה — "תולדות", שהיא התיבה השני' שבפרשה, ולפרשה השני' — "יצחק", שהיא התיבה השלישית שבפרשה. ועכצ"ל, ששם הפרשה הוא לא סתם מצד התחלת הפרשה, אלא שם זה מורה על תוכנה של כל הפרשה עד לסיומה. ואדרבה: בגלל שזהו תוכן הפרשה, לכן נקבע באחת התיבות שמופיעות בהתחלת הפרשה, שכוללת את כל הפרשה.

ועפ"ז, שם הפרשה אינו ע"ש התחלתה, אלא שניהם באים מצד אותה סיבה: כיון שזהו תוכן הפרשה כולה, לכן (א) הרי זה מופיע בהתחלת הפרשה, (ב) וזהו השם של כל הפרשה.

וכיון שזהו שם בתורה, הרי זה שייך לכאור"א מישראל, שביכלתו להבין ממנו תוכן הענין:

בנוגע לעניני העולם — לא כל אחד יכול להבין מהשם את תוכנו של הענין, אלא זהו ענין ששייך ליחיד סגולה בלבד, כמסופר בגמרא¹⁰: "רבי מאיר הוה דייק בשמא .. מה שמך .. כידור .. שמע מינה אדם רשע הוא, שנאמר¹¹ כי דור תהפוכות המה" (אע"פ שזהו פסוק בחומש, ואילו כאן מדובר אודות שמו של אדם בעוה"ז), והיינו, שענין זה שייך דוקא לר' מאיר, ש"מאיר עיני חכמים"¹², אבל לא לכל אחד מישראל.

אבל שם בתורה — כיון שהתורה היא "תורה אור"¹³, היינו, שהתורה מאירה, ובה נמצאים כל הענינים באופן מואר — מורה השם על תוכן הענין בגלוי לכל אחד, ונעשה גם הוראה (תורה מלשון הוראה¹⁴) לכל אחד.

ובהקדים — שכל התורה שייכת לכל אחד מישראל, שיש לו חלק בכל חלקי התורה, הן בפשט, הן ברמז, הן בדרוש והן בסוד, ויש לו חיוב

(9) ראה תו"מ חמ"א ע' 284. וש"נ.
 (10) יומא פג, ב.
 (11) האזינו לב, כ.
 (12) עירובין יג, ב.
 (13) משלי ו, כג.
 (14) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

בגלוי שהם מציאות אחת עם הקב"ה, שלכן נקראים בשם "אדם"⁷⁷, כיון שגם בהיותם למטה הרי הם באופן ד"אדמה לעלין"⁷⁸.

ולכן נאמר על בניי "מעשה ידי להתפאר"⁷⁹ — אף שכל הבריאה היא מעשה ידיו — כי, "להתפאר" שייך רק על דבר הגלוי, ולכן שייך ענין זה על בניי דוקא, כיון שאצלם רואים בגלוי שהם מציאות אחת עם הקב"ה.

וכיון שבניי הם מציאות אחת (באופן של חקיקה — "בחוקותי") עם התורה והקב"ה, לכן יכולים לקבל את כל ברכותיו של הקב"ה רק כאשר "בחוקותי תלכו".

י. וזהו גם הקשר עם ענין העמל — "שתהיו עמלים בתורה": כתיבה — היא אמנם ענין של מעשה, ולא רק מעשה זוטא, אלא מעשה במילואו, אבל אין זו עבודה קשה. ואילו "חקיקה" היא עבודה קשה, שהרי קשה לחקוק על גבי האבן (ובפרט ע"ג אבן טוב).

וכן הוא בנוגע לענין החקיקה בישראל — שלהיותן "עזין שבאומות"⁸⁰, הרי פעולת החקיקה בהם היא עבודה קשה. ולכן צריכה להיות העבודה באופן "שתהיו עמלים בתורה" דוקא.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבתי-שחוק:]

אבל, אסור להשאיר יהודי במצב שיהי זקוק ותלוי בענין ה"עמל" ... ובכן: ישנו פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸¹ שכיון ש"כל ישראל בני מלכים (או "מלכים"⁸²) הם"⁸³, הרי אצל בן מלך (או מלך) נחשבת אפילו מלאכה קלה — לעבודה קשה, בגלל שאינו רגיל בכך. וע"ד ש"מלאכת נשים לאנשים" נחשבת ל"עבודת פרך"⁸⁴ — לא מצד הקושי שבעבודה עצמה, אלא לפי "שלא היו רגילים בכך"⁸⁵. ועד"ז בנוגע לבן מלך או מלך, שכל עבודה נחשבת לעבודה קשה, כיון שאינו רגיל בכך. — ענינו של מלך הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם"⁸⁶ (במלחמה), או "לעשות משפט" (כמ"ש הרמב"ם⁸⁷), אבל לא עבודה אחרת.

ובנוגע לעניננו: כיון שבניי הם מציאות אחת עם הקב"ה, הרי הא

(82) תקו"ז בהקדמה (א, ריש ע"ב).

(83) שבת סז, א. וש"נ.

(84) סוטה יא, ריש ע"ב.

(85) פרש"י שם.

(86) פינחס כז, יז.

(87) הל' מלכים ספ"ד.

(77) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(78) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(79) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ

חלק.

(80) ביצה כה, ב.

(81) ראה גם תו"מ חנ"ב ע' 293. וש"נ.

וקלף, שהרי גם לאחרי כתיבת האותיות בדיו על הקלף, הקלף הוא מציאות בפ"ע, וכמודגש בהלכה שכשרות הס"ת תלוי בכך שכל אות צ"ל מוקף גויל⁶⁷; משא"כ בחקיקה, האותיות והאבן הם (לא שני דברים, אלא) דבר אחד, שהרי האותיות חקוקות בחומר האבן עצמו.

וכן הוא בנוגע לבנ"י ותורה — שהרי התורה היא "חיינו", והיינו⁶⁸, שאין זה באופן שיש שני ענינים, תורה וישראל, והתורה רק פועלת שהמציאות של בנ"י תהי' באופן של חיות ("א' לעבעדיקע מציאות"), אלא מלכתחילה אין כאן שני דברים נפרדים, כי אם מציאות אחת, כמו בענין החקיקה.

וכמוכן גם ממאמר רו"ל (בתדב"א⁶⁹, ובקיצור במד"ר⁷⁰) שתורה וישראל קדמו לעולם, וביניהם גופא מי קדם למי — ישראל קדמו, וראי' לדבר, שהתורה עצמה אומרת "דבר אל בני ישראל" ו"צו את בני ישראל", היינו, שכל מציאות התורה היא מצד זה שישנה המציאות דבנ"י, ומזה נעשה הדיבור והציווי לבנ"י, ונמצא, שמציאות התורה חקוקה מבנ"י והיא גם חקוקה בתוך בנ"י, עד שהם מציאות אחת.

ולהעיר גם ממה שמצינו בנוגע לנשמות ישראל שהם "חצובות" מתחת כסא הכבוד⁷² — חקוקות דייקא. אבל ענין זה הוא לא רק מצד הנשמה, אלא גם מצד הגוף קשור יהודי עם התורה באופן של חקיקה.

וזהו החילוק בין בנ"י לכל שאר הבריאה: כל הבריאה היא אמנם מהקב"ה, כמ"ש⁷³ "בדבר ה' שמים נעשו", וכמ"ש בפרקי אבות שלומדים ביום הש"ק זה⁷⁴: "בעשרה מאמרות נברא העולם", אבל, ענין זה הוא בהעלם (לא רק מצד הקליפות כו', אלא מצד עצם ענין ההתהוות, כפי ש"בראשית ברא אלקים⁷⁵, שמורה על ההעלם⁷⁶); ורק אצל בנ"י רואים

(67) מנחות כט, א. וראה גם שיחת ש"פ בחוקותי תשכ"ב הערה 13 (ת"מ חל"ג ע' 424).
 (68) ברשימה נוספת: כמו חיות הגוף, שהחיות אינו דבר נוסף על הגוף, אלא הגוף עצמו הוא חי (ראה המשך תער"ב ח"א ע' תכה. סה"מ תרפ"ו ע' עז. ועוד).
 (69) פ"ד. וראה לקו"ש חל"ד ע' 222. וש"נ.
 (70) ב"ר פ"א, ד.
 (71) פדרס ש"א פ"ז. וראה זח"ג כט, ריש רפ"ו.
 ע"ב. סא, ב.
 (72) אף שישנו גם שורש הנשמה כפי שהוא למעלה מדרגא זו, ועד שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב. וראה תניא עם לקוטי פירושים מרבתינו נשיאינו (ע' מו ואילך. וש"נ).
 (73) תהלים לג, ו.
 (74) רפ"ה.
 (75) בראשית א, א.
 (76) ראה תניא שער היחוד והאמונה רפ"ו.

ללמוד כל חלקי התורה, כולל גם חלק הסוד, ואין זה ענין של הידור, אלא כפי שפוסק רבינו הזקן בהל' ת"ת¹⁵ ש"צריך לבא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות".

ומשמעות הדברים, שמקצת הבנה גם בחלק הסוד שבתורה שייך לכל אחד לפי ערכו; הוא אמנם לא יבין באופן יסודי ועמוק כ"כ כמו יחידי סגולה, אבל גם הוא יכול להבין לפי ערכו, כמוכן מהכלל ש"תורה על הרוב תדבר¹⁶, כך, שאין זה עבור יחידי סגולה בלבד, אלא עבור כל אחד.

[ולהעיר גם ממה שמצינו בשל"ה¹⁷ בנוגע להזכרת שמות כ"ד הספרים, וכן שמות המסכתות וכו' — בדוגמת הדין המובא בהל' ת"ת¹⁸ בנוגע לתושב"כ, ש"אם מוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ, הרי זה מקיים מצות ולמדתם, ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה כו'"].

וכיון שהתורה כולה שייכת לכל אחד מישראל, הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לשם הפרשה: "בחוקותי", שמורה על תוכן הפרשה באופן ברור ומואר, ומהוה הוראה לכאו"א.

ב. בנוגע לביאור הענין ד"בחוקותי" — ישנו פשוט הענין, וישנו גם כפי שהוא קצת בעומק יותר:

"בחוקותי" כפשוטו — הרי זה א' מג' הסוגים שבמצוות: משפטים עדות וחוקים.

"משפטים" — הם המצוות שגם השכל מחייב שצריך לקיימם, כדברי הגמרא במסכת עירובין¹⁹: "אילמלא לא ניתנה תורה (ח"ו²⁰) היינו למידין צניעות כו' וגזל כו'".

[אמנם גם מצוות אלו צריך לקיים לא מצד חיוב השכל, אלא בגלל ציווי הקב"ה, וכנוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונונו", ובזה גופא — מצד ציווי הקב"ה למשה רבינו בהר סיני, וכמ"ש הרמב"ם²¹ בנוגע למצוות מילה: "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו (אע"פ

(15) פ"א ה"ד.
 (16) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
 (17) בהקדמתו בית אחרון (יג, סע"א ואל"ך) — בהגהה. וראה גם ספר שפתי ישנים (להר"ר שבתי משורר בס) בהקדמה.
 (18) לאדה"ז — פ"ב הי"ב. וש"נ.
 (19) ק, סע"ב.
 (20) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שלז. וש"נ.
 (21) בפיהמ"ש חולין ספ"ז.

ש"אחד הי' אברהם"²², היהודי הראשון). . אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו כו". אבל אעפ"כ, רצונו של הקב"ה שהמצוות יתחלקו לג' סוגים, וביניהם יהי' גם הסוג ד"משפטים", שגם השכל מחייב אותם].
 "עדות" — הם מצוות שמהווים זכר וסימן (עדות) על ענין מסויים, והיינו, שהשכל מצד עצמו לא הי' מחייב זאת, אבל לאחרי ציווי על זה, יש לזה מקום גם בשכל, ובודאי שאין על זה קושיא מצד השכל.
 ו"חוקים" — הם מצוות שלא זו בלבד שאינם מחוייבים מצד השכל, אלא השכל שואל עליהם קושיא, וכדברי רש"י²³ (שמזה מובן שכן הוא בפשטות) ש"אומות העולם מונין את ישראל כו", היינו, שמצירים להם ומקניטים אותם: בהיותכם "עם חכם ונבון"²⁴ — מה לכם ולענינים שהם היפך השכל!...

ואעפ"כ נאמר כאן²⁵ "אם בחוקותי תלכו", והיינו, שאע"פ שמדובר כאן אודות לימוד התורה, כפירוש רש"י (מתו"כ²⁶): "שתהיו עמלים בתורה", מ"מ, נקראת כאן התורה כולה בשם "חוקים" — "בחוקותי".
 ובפרט ע"פ דברי הגמרא²⁷ "עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קלות שבתורת כהנים (בפ' בחוקותי) קודם עצרת", וכיון שקורין פ' בחוקותי קודם שבועות, זמן מ"ת²⁸, הרי מובן, שהענין ד"בחוקותי" שייך לכל התורה.

ולכאורה אינו מובן: כיון שרוב התורה היא ע"פ שכל, ועד שבלשון הקבלה והחסידות נקראת התורה "חכמתו של הקב"ה", ובלשון הכתוב²⁴: "היא חכמתכם ובינתכם" — איך אפשר לומר "בחוקותי" על כל התורה, שכל התורה ענינה "חוקים"?

ג. גם צריך להבין בנוגע לפירוש השני ד"בחוקותי" — כפי שמבאר רבינו הזקן²⁹ ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה:
 עשרת הדברות היו באופן של חקיקה — "חרות על הלוחות"³⁰, אבל כל התורה (מלבד עשה"ד) היתה באופן של כתיבה.
 ואפילו לפי מ"ש בירושלמי³¹ על הפסוק³² "מזה ומזה הם כתובים",

(22) יחזקאל לג, כד. (27) מגילה לא, ב.
 (23) ר"פ חוקת. (28) ברשימה נוספת: שבו אומרים "תיקון"
 (24) ואתחנן ד, ו. (29) שכולל כל התורה כולה.
 (25) ריש פרשתנו. (30) לקו"ת ריש פרשתנו.
 (26) חלק ההלכה שבתורה, אבל רש"י (31) תשא לב, טז.
 (32) מביא זאת בפירושו על התורה, בחלק הפשט (31) שקלים פ"ו סה"א.
 שבתורה. (32) שם, טו.

וא"כ, אם גוי מקבל את כל צרכיו ללא תנאים — הרי בודאי שכן הי' צריך להיות אצל יהודי.

ולא עוד אלא שכן הי' צריך להיות אפילו בנוגע לתוספת ברכה — שהרי למי יתן הקב"ה זאת: לעצמו — אינו צריך; ליתן לגוים — חס ושלום! וא"כ, אין לו ברירה אלא לתת זאת לבנ"י!
 ומכ"ש בנדו"ד, שלא מדובר רק אודות תוספת ברכה, אלא אודות "ראשבור מוטות עולכם"!

וא"כ, מדוע קשורה הברכה לבנ"י עם "בחוקותי תלכו" דוקא?!

ז. והביאור בזה:

כתיב⁶² שהקב"ה אומר "רק אתכם ידעתי מכל העמים על כן אפקוד עליכם וגו'", והיינו, שמצד זה ש"אתכם ידעתי", לכן נוגע להקב"ה הנהגתם של בנ"י.

וטעם הדבר — כמבואר בתניא⁶³ שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", כמו שהבן נמשך ממוח האב כו", וכשם שנוגע לאב מה נעשה עם אבריו, נוגע לו מה נעשה עם בנו, ובאופן כזה נוגע להקב"ה מה שנעשה עם בנ"י שהם בניו.

ח. אמנם, זוהי רק הסברה בנוגע להקב"ה, מדוע נוגע לו הנהגתם של בנ"י; אבל עדיין צריך להסביר זאת גם ליהודי שנמצא במעמד ומצב ש"יצרו תקפור",

[והרי גם ליהודי כזה ניתנה התורה, כדאיתא במדרש⁶⁴ שאילו הי' בנ"י ששים ריבוא חסר אחד לא היתה ניתנת להם התורה ח"ו, והרי בין ששים ריבוא בנ"י נכלל גם נושא פסל מיכה, שעבר עמהם בקרי"ס⁶⁵, ונכנס עמהם לארץ ישראל⁶⁶, ובמילא הי' גם בינתיים — בשעת מ"ת],

כך, שצריך להסביר גם לנפשו הבהמית, מהו הטעם שדוקא אצל בנ"י קשור ענין הברכה עם "בחוקותי תלכו".

ט. וההסברה בזה — שאצל בנ"י התורה היא באופן של "בחוקותי", שהו"ע החקיקה:

החילוק בין חקיקה לכתיבה הוא — שבכתיבה יש שני דברים: דיו

(62) עמוס ג, ב. (65) ראה שמור"ר פכ"ד, א. וש"נ.
 (63) פ"ב. (66) ראה ס' שופטים יז, א ובפ' הרד"ק
 (64) מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר פ"ז, ח. ורלב"ג.

פריו⁵⁴, כפירוש רש"י: "הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות", שזהו ענין שאינו אצל גוים, אלא רק אצל בני, ולכן תלוי הדבר בכך ש"בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו" — שהרי בפרשה זו מדובר לא רק אודות תוספת ברכה, אלא גם אודות ענינים המוכרחים, כמו "ואשבור מוטות עולכם"⁴⁷. וא"כ, למה יגרע יהודי מגוי, שגוי מקבל השפעה ללא תנאי, ואילו אצל יהודי יש תנאי "אם בחוקותי תלכו"?!
והגע עצמך:

היהודי הכי גרוע — הרי הוא נעלה יותר מהגוי הטוב ביותר, כמובן מהמבואר בתנאי ספ"א. וכפי שמצינו⁵⁵ בנוגע למילה: "קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים, שאני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים, שאין הערלה קרוי' אלא לשם עובדי כוכבים וכו'" (דכולהו אפילו מולים מיקרו ערלים (ואילו בני, גם מי שלא נימול, נקרא מהול — בנוגע לכמה דינים)); וכיון שמילה קשורה עם בשר הגוף, כמ"ש⁵⁶ "בריתי בבשרכם גו", הרי מוכח שמעלתו של יהודי לגבי גוי היא גם מצד הגוף הגשמי. וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁵⁷ שמ"ש "ובנו בחרת מכל עם ולשון" קאי על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" — כי:

ענין הבחירה שייך רק בנוגע לשני דברים שדומים זל"ז, ובמילא, אם לא מצד הגוף החומרי — הרי ממה-נפשך: אם הקב"ה רוצה נפש אלקית — הרי זה רק אצל בני; ואם רוצה ההיפך (כמארז"ל⁵⁸ בנוגע ל"מעשיהן של צדיקים" או כו': "איני יודע באיזה מהם חפץ") — הרי זה רק אצל גוים, ולא אצל בני, כיון שאצל בני אין רשעים; אצל בני יכול להיות תינוק שנשבה⁵⁹, או ש"יצרו תקפוו"⁶⁰, אבל לא רשעים, כיון שהנשמה היא תמיד "באמנה אתו ית"⁶¹, ולכן כל בני הם צדיקים; וכיון שכן, הרי אין להקב"ה ברירה, כביכול, ולא שייך על זה בחירה.

ולכן מבאר רבינו הזקן ש"ובנו בחרת" קאי על "הגוף החומרי", דכיון ש"נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", לכן שייך על זה בחירה. ומזה מובן שגם גופו של יהודי נעלה יותר מגופו של גוי.

"בין כל דיבור ודיבור דקדוקי' ואותיותי' של תורה" (שבלוחות נכללו כל תושב"כ ותושבע"פ, ועד כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שניתן למשה מסיני³³) — הרי הלשון בזה הוא "כתובים", שזהו רק ענין של כתיבה. וכבפשוט הענינים, שרק עשרת הדברות היו חקוקים על הלוחות, ולא כל התורה, אע"פ שענין הקדושה הוא בכל התורה בשוה, וכמ"ש הרמב"ם³⁴: "אין הפרש בין .. ותמנע היתה פילגש ובין אנכי ה' אלקיך ושמע ישראל, כי הכל .. תורת ה' תמימה טהורה וקדושה כו'".

ואע"פ שעשה"ד כוללים את כל התורה, כל תרי"ג מצוות וגם ז' מצוות דרבנן, שלכן יש בעשה"ד תר"ך אותיות, כנגד תרי"ג מצוות וז' מצוות דרבנן (כדאיתא בספרים³⁵) — הרי ענין זה הוא בהעלם, ואילו בגילוי היו רק עשה"ד "חרות על הלוחות".

וא"כ, איך אפשר לומר על כל התורה "בחוקותי", שכל התורה היא באופן של חקיקה!?

וגם צריך להבין הקשר של "בחוקותי" (מלשון חקיקה) עם הפירוש "שתהיו עמלים בתורה"³⁶ — דלכאורה, ענין היגיעה בתורה שייך בעיקר בכל שאר התורה, בכל תושב"כ, ובעיקר בתושבע"פ, ולא דוקא בנוגע לעשה"ד שהיו באופן של חקיקה? אלא מאי, התירוץ הוא שכל התורה היא בבחי' חקיקה — אבל, כאמור, הא גופא דורש ביאור, היכן מצינו ענין החקיקה בכל התורה? וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

ד. ויובן בהקדם הביאור בפירוש רש"י "שתהיו עמלים בתורה" — דלכאורה אינו מובן:

ההכרח לפרש ש"בחוקותי תלכו" קאי על לימוד התורה (ולא על קיום המצוות) — מבאר רש"י (מתו"כ): "כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו וכו'"; אבל מהו ההכרח לפרש "שתהיו עמלים בתורה"?

ונתבאר פעם בארוכה³⁷, שקיום המצוות ("את מצוותי תשמרו")

(33) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.
(34) פיהמ"ש סנהדרין פ' חלק היסוד הח' (מסנהדרין צט, ב).
(35) נסמנו בלקו"ש חכ"ט ע' 110.
(36) ראה גם שיחת ש"פ בהר"ב, מבה"ח סיון תשכ"ח ס"ז (תו"מ חנ"ב ע' 392). וש"נ.
(37) שיחת ש"פ בחוקותי, מבה"ח סיון תשכ"ה בתחלתה (תו"מ חמ"ג ע' 322 ואל"ך). וש"נ.

(58) ב"ר ספ"ב.
(59) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.
(60) ראה שם הל' גירושין ספ"ב.
(61) תניא ספכ"ד.

(54) פרשתנו כו, ד.
(55) נדרים לא, ב (ובפרש"י).
(56) לך לך יז, יג.
(57) פמ"ט.

כולל גם מצות לימוד התורה, כדי לידע את המעשה אשר יעשון, ולכן אי אפשר לפרש "בחוקותי תלכו" על לימוד התורה סתם, ועכצ"ל שפירושו "שתהיו עמלים בתורה", שזהו ענין בפני עצמו, שאינו נכלל בלימוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשון.

ועל ענין זה (שלא מספיק לימוד התורה סתם, כי אם באופן של עמל דוקא, "שתהיו עמלים בתורה") — נאמר "בחוקותי תלכו":

יהודי יכול לחשוב: מהו הצורך להתייגע בלימוד התורה? — להיותו בעל כשרון, עם ראש טוב, הנה גם ללא עמל ביכלתו להבין את הפשט יותר טוב ממישהו אחר שיתייגע על זה!

וממשיך לטעון: בלימוד התורה יש שני אופנים: לגירסא ולעיון. ולכאורה מספיק שילמד לגירסא. ואפילו אם ילמד לעיון — די בכך שיקשה קושיא אחת ויתרץ אותה, ובכך יצא י"ח "פלפולא דאורייתא"; אבל מהו החיוב להתנהג כרשב"י³⁸, לתרץ על כל קושיא כ"ד תירוצים! אך עז"נ "בחוקותי תלכו", שזהו ענין של חוקה, שלימוד התורה צריך להיות באופן של יגיעה ("שתהיו עמלים בתורה") דוקא (כמבואר גם בקונטרס ומעין³⁹).

ה. אך עדיין אינו מובן סדר הכתוב (שהרי סדר⁴⁰ בתורה הוא גם תורה⁴¹) — שתחילה נאמר "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", ורק לאח"ז נאמר "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם":

אמרו חז"ל "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁴², ו"לא עם הארץ חסיד"⁴³, כך, שלכל לראש צריך להיות לימוד התורה סתם, כדי לידע את המעשה אשר יעשון, שענין זה נכלל בקיום המצוות — "את מצוותי תשמרו", ולאח"ז יכול להיות לימוד התורה באופן נעלה יותר — "עמלים בתורה".

וא"כ, מדוע נאמר תחילה "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", ורק לאח"ז "ואת מצוותי תשמרו", שכולל גם מצות לימוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשון?!

זאת ועוד: כשם שבכללות המצוות יש צורך שיהי' תחילה ענין

(38) שבת לג, ב. (41) ואין זה שייך למחלוקת אם דורשין סמוכים או לא (ברכות כא, ב. וש"ג), שזהו ענין בפני עצמו. (40) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב.). (42) קידושין מ, ב. וש"ג. (43) אבות פ"ב מ"ה. (44) ספ"ה. (45) שיחת אחש"פ סכ"ז (לעיל ע' ...). (46) שעהמ"צ פ' ואתחנן. (47) כו, יג. (48) תהלים קמה, טז. (49) שמות ד, כב. (50) רמב"ם הל' אישות פי"ב הי"ד. (51) בהר כה, נה. (52) ישעי' מד, ב. ועוד. (53) רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ט.

התלמוד שמביא לידי מעשה כדי לידע איך לקיים המצוות, כמו"כ כדי להיות "עמלים בתורה", צריך תחילה ללמוד את הפסוק "אם בחוקותי תלכו", וללמוד גם פירוש רש"י (שמביא מתו"כ) שמפרש שהכוונה בזה היא "שתהיו עמלים בתורה", ורק אז יודעים שצריך להיות "עמלים בתורה"!

וגם מצד הענין דלימוד התורה כשלעצמו אינו מובן: אי אפשר להתחיל מיד להיות "עמלים בתורה" — שהרי סדר הלימוד הוא: "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה . . . בן חמש עשרה לגמרא" (כמ"ש בפרקי אבות⁴⁴ שלומדים ביום הש"ק זה), ורק אז יכול להיות הענין ד"עמלים בתורה".

ובכלל, אי אפשר להתחיל מיד להזיע (כמדובר בארוכה בהתוועדות הקודמת⁴⁵ מ"ש הרח"ו⁴⁶ אודות האריז"ל שהי' מתייגע בתורה עד שהי' מזיע מרוב היגיעה); לכל לראש צריך להתחיל ללמוד, ואח"כ יכולים להתגייע עד כדי כך שיזיע מרוב היגיעה!

ו. ויובן בהקדם הביאור בהמשך הפסוקים שלאח"ז, "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם גו'", וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"⁴⁷ — דלכאורה אינו מובן:

כתיב⁴⁸ "פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון" — דקאי אפילו על דומם, צומח וחי, ומכ"ש על מין המדבר, ובודאי (במין המדבר גופא) על בני". וא"כ, מדוע דוקא אצל בני' תלוי ענין הברכה בכך ש"בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם"?

והרי גם בלאה"כ חייב הקב"ה לזון את בני', בגלל שהם בניו, כמ"ש⁴⁹ "בני בכורי ישראל", ויש חיוב על האב לזון את בנו⁵⁰, וגם מצד זה שבני' הם עבדים, כמ"ש "בני ישראל . . . עבדי הם"⁵¹, "אל תירא עבדי יעקב"⁵², הרי מזונות העבד הם על האדון⁵³, כך, שגם ללא ענין של עבודה צריכים בני' לקבל את כל הברכות, ועכ"פ — לא להיות גרועים מהגוים, שמקבלים השפעתם באופן כזה?!

ואין לומר שכאן מדובר אודות תוספת ברכה, כמו "ועץ השדה יתן

(44) ספ"ה. (45) שיחת אחש"פ סכ"ז (לעיל ע' ...). (46) שעהמ"צ פ' ואתחנן. (47) כו, יג. (48) תהלים קמה, טז. (49) שמות ד, כב. (50) רמב"ם הל' אישות פי"ב הי"ד. (51) בהר כה, נה. (52) ישעי' מד, ב. ועוד. (53) רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ט.